

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

dr. Kovács Bálint
bíróági fogalmazó
Szombathelyi Városi Bíróság

dr. Nemessányi Zoltán
egyetemi tanársegéd
PTE ÁJK

Esélylatolgatás az első magyar előzetes döntéshozatal iránti kérelem sorsáról

(közösségi jogi és polgári jogi gondolatok)¹

Bevezetés

A Szombathelyi Városi Bíróság 2004. június 10-i előzetes döntéshozatal iránti kérelemének a magyar jogtudomány már eddig is kiemelt figyelmet szentelt. Ennek a különleges érdeklődésnek egyrészt az volt az oka, hogy a szombathelyi végzés a korábbi közvélekedéssel szemben valóban az elsőnek kijáró jogtörténeti rangra emelkedett², ugyanis csaknem két héttel megelőzte az első magyar előzetes döntéshozatali kérelemnek vélt 2004. június 24-én kelt fővárosi bírósági végzést. A legelsőnek kijáró elismerés tehát vitathatatlanul a Szombathelyi Városi Bíróságé, még ha a Fővárosi Bíróság kérelmére 2005. október 6-án már született is európai bírósági végzés³, igaz, ebben a luxemburgi testület kizárólag arra szorítkozott, hogy megállapítsa hatáskörének hiányát a feltett kérdés megválaszolására⁴.

A szombathelyi végzéssel kapcsolatos különös érdeklődést indokolta továbbá az is, hogy jelentős szakmai reményt táplált a Polgári Törvénykönyv rosszul sikerült jogharmonizációs lépésnek tekinthető 209. §-ának az Európai Bíróság közreműködésével eszközölhető lehetséges javítására vonatkozóan⁵.

Az első magyar előzetes döntéshozatal iránti kérelem végül azzal is kivívta az elismerést, hogy a benne szereplő kérdéseket közösségi jogi szempontból megalapozottnak, szabatosnak és precíznek minősítette a jogirodalom⁶. A végzés tehát közösségi jogi és polgári jogi szempontból is megtermékenyítette a magyar jogi gondolkodást.

Ehhez képest némiképp csalódást jelent az ügyben eljáró Antonio Tizzano főtanácsnok közelmúltban (2005. szeptember 22-én) ismertetett indítványa, amely zömmel azzal foglalkozik, hogy az Európai Bíróságnak nincs hatásköre a szombathelyi kérdések megválaszolására. A magyar jogi közvélekedéstől alapvetően eltérő főtanácsnoki vélemény mellett számos további tényező is

¹ Jelen tanulmány kéziratának lezárási időpontja: 2005. november 7.

² Szerzők köszönetet mondanak Dr. Laky Ferencnek, a Vas Megyei Bíróság elnökének, Dr. Szabó Sándornak, a Szombathelyi Városi Bíróság elnökének, valamint Dr. Szabó Péternek a Szombathelyi Városi Bíróság bírójának, hogy lehetővé tették az ügy körülményeinek megismerését.

³ Lásd az Európai Bíróság (Negyedik Tanács) C-328/04. sz. ügyben 2005. október 6-án hozott végzését

⁴ Teljes mértékben beigazolódtak tehát Osztovits András jogos kritikái a Fővárosi Bíróság végzésével kapcsolatban. Lásd: Osztovits András: Az első magyar előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelem. In: Európai jog 2004. évi 5. szám 16-21. old.

⁵ Lásd: Kecskés László: EU-jog és jogharmonizáció. Bővített, második kiadás. Budapest, 2005. 804. old.

⁶ Lásd: Vékás Lajos: A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Közösségek Bírósága előtt. In: Európai jog 2004. évi 6. szám. 9. old.

indokolja az első magyar előzetes döntéshozatali kérelem sorsának további vizsgálatát. A főtanácsnoknak az Európai Bíróság hatáskörét tagadó érvei között ugyanis olyanok is találhatóak, amelyek felvetik a közösségi jog időbeli hatályának általános kérdését az új tagállamokban. Alkalmazható-e egy közösségi norma a csatlakozás előtt keletkezett, de még nem lezárult jogviszonyra? Mennyiben más a megítélés, ha a közösségi jogszabályt az adott tagállam már a csatlakozást megelőzően, de a jogviszony keletkezése előtt – akár a Társulási Megállapodás alapján, akár attól függetlenül – átvette belső jogrendszerébe? Nyilvánvaló, hogy ezen általános közösségi jogi dilemmák az elkövetkező évek magyar joggyakorlatában mindennapi problémaként jelentkeznek. Sőt a Magyarországgal együtt az EU tagjává vált tíz új tagállam számára is tanulságosak lehetnek.

Jelen tanulmány szerzői ugyanakkor megpróbálkoznak a Szombathelyi Városi Bíróság érdemi, a magyar Ptk. és a közösségi jog összeegyeztethetőségére vonatkozó kérdéseire is valódi, az Európai Bíróság korábbi ítéletein alapuló választ adni. Ezt a gondolati kísérletet, esélylatolgatást abban az esetben is fontosnak tartják, ha az Európai Bíróság elfogadva a főtanácsnok indítványában foglaltakat, megállapítja hatáskörének hiányát a kérdések megválaszolására. Kár volna ugyanis, ha a Ptk. 209. §-ának sorsára vonatkozó, a végzéssel újra lendületet kapott gondolkodási folyamat érdemtelenül zsákutcába jutna, az Európai Bíróság hatáskörének hiányát megállapító – a polgári jogi kérdés szempontjából formális – esetleges döntése következtében.

Az eredeti ügy tényállása

A Szombathelyi Városi Bíróság előtt folyamatban lévő per alperese Varga János, felperese pedig az ingatlanközvetítéssel foglalkozó Ynos Kft. Alperes, azzal a szándékkal, hogy a fia résztulajdonában lévő ingatlant értékesítsen, amelyen üzletekből és irodákból álló komplexum kialakítása céljából átalakítási munkálatokat végeztek, 2002. január 10-én ingatlanközvetítési megbízási szerződést kötött az Ynos Kft-vel. A megkötött szerződés általános szerződési feltételeket tartalmazó blanketta; akkoriban havi 30-40 ilyen konstrukciójú szerződést kötött a felperes. A szerződés rendelkezik arról, hogy a megbízás a benne foglalt ügylet teljesítéséig, illetve írásbeli visszavonásig, de legfeljebb a 2002. április 1-jei határidő lejártáig érvényes, azonban meghosszabbítható. Sikeres közvetítés esetén a megbízott a kialakított vételár 2 százaléka plusz általános forgalmi adó összegű megbízási díjra jogosult.

A szerződés 5. pontja szerint „a Felek megállapodnak, hogy sikeres közvetítésnek, illetve a megbízásban foglalt ügylet teljesítésének azt tekintik, hogy ezen ügyletben a Megbízott által dokumentáltan nyilvántartott és közvetített felek között, - vagy a közvetített személy rokona, illetve

üzleti partnere, vagy bárki más, aki az ingatlant a Megbízott, vagy annak ügyfele által ismeri meg – köttetik szerződés, függetlenül attól, hogy az okiratot ki készítette. A Megbízó tudomásul veszi, hogy a Megbízottat abban az esetben is megilleti a közvetítési díj, ha a megbízott által közvetített ügyfél a megbízó ingatlanára legalább a Közvetítési Megbízásban feltüntetett eladási vagy a bérleti árra írásos ajánlatot tesz (pl. szándéknyilatkozat) a jogügyletre irányadó alakiság mellett, de azt a Megbízó elutasítaná.” (Az alperes szerint ez utóbbi mondat tartalmaz tisztességtelen feltételt.)

2002. március 11-én az ingatlanközvetítő, megbízója illetve két lehetséges vevő aláírtak egy „elvi megállapodás szerződéskötésre” című okiratot, amelyben rögzítették az eladási árat, és megállapodtak abban, hogy 2002. március 15-ig adásvételi szerződést vagy előszerződést kötnék. A megjelölt időpontig azonban sem végleges adásvételi szerződés, sem előszerződés nem jött létre. Ennek ellenére az ingatlanközvetítő cég úgy ítélte meg, hogy közvetítése sikeres volt, következésképpen igényt tartott a kialakult megbízási díjra. Mivel a díj kifizetése nem történt meg, az Ynos Kft a Szombathelyi Városi Bírósághoz fordult. A bíróság előtt Varga János többek között arra hivatkozott, hogy a közvetítési szerződés 5. pontjának második mondata, amelyen az Ynos Kft. követelése alapul, tisztességtelen szerződési feltételnek minősül, ezért a követelt megbízási díjra az Ynos Kft nem jogosult. Az Ynos Kft szerint ez a kifogás megalapozatlan, mert a tényállásban nem álltak fenn a Ptk. 209/B §-a által meghatározott feltételek ahhoz, hogy a kikötést tisztességtelennek lehessen minősíteni.

A jogvita jogszabályi háttéréről

Az 1993-ban elfogadott és közzétett 93/13/EGK számú irányelvnek (a továbbiakban: az irányelv, vagy a 93/13/EGK irányelv) az volt a célja, hogy közelítse a tagállamoknak az olyan jogi és igazgatási előírásait, amelyek vállalkozások és fogyasztók között kötött szerződésekben tisztességtelen feltételekre vonatkoznak. Az irányelv 3 cikkének (1) bekezdése szerint egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodást (a továbbiakban: Társulási Megállapodás) az 1994. február 1. napján hatályba lépett, 1994. évi I. törvény hirdette ki. A Társulási Megállapodás 68. cikke szerint: „A Szerződő Felek elismerik, hogy Magyarországnak a Közösségbe történő gazdasági integrációja egyik alapvető

előfeltétele az, hogy az ország jelenlegi és jövőbeni jogszabályait közelítsék a Közösség jogszabályaihoz. Magyarország biztosítja, hogy, amennyire lehetséges, jövőbeni jogszabályai a Közösség jogszabályaival összeegyeztethetők lesznek.” A Társulási Megállapodás 68. cikke ezt annyival egészítette ki, hogy „A jogszabályok közelítése különösen a következő területekre terjed ki: vámjog, társasági jog, bankjog, vállalati számvitel és adózás, szellemi tulajdonjog, a dolgozóknak a munkahelyen történő védelme, pénzügyi szolgáltatások, versenyszabályok, emberek, állatok és növények életének és egészségének védelme, élelmiszer-jogszabályok, a fogyasztói érdekvédelem, ideértve a termékfelelősséget, közvetett adózás, műszaki szabályok és szabványok, fuvarozás és környezetvédelem”.

A magyar jogalkotás számára tehát a fogyasztóvédelmi indíttatású 93/13/EGK irányelvvel kapcsolatban konkrétan az volt a feladat, hogy a Polgári Törvénykönyv általános szerződési feltételekre vonatkozó szabályait az irányelvvel összhangba hozza, azokat módosítsa.

Ennek a jogközelítési feladatnak kísérelt meg eleget tenni az 1997. évi CXLIX. törvény, amely 1998. március 1. napjától kezdődő hatállyal, a hatálybalépést követően kötött szerződésekre vonatkozóan a fokozottabb fogyasztóvédelem érdekében módosította a Ptk. 209. §-át. A Ptk. új 209. §-a alapján, ha az általános szerződési feltétel tisztességtelen, a kikötést a sérelmet szenvedő fél megtámadhatja. Gazdálkodó szervezet és fogyasztó közötti szerződés tisztességtelen kikötését a fogyasztó megtámadhatja akkor is, ha az nem minősül általános szerződési feltételnek. A törvény szerint tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a gazdálkodó szervezet és a fogyasztó közötti szerződés kikötése, ha a jóhiszeműség követelményének megsértésével a feleknek a szerződésből eredő jogosultságait és kötelezettségeit egyoldalúan és indokolatlanul az egyik fél hátrányára állapítja meg. Egyoldalúan és indokolatlanul hátrányos a jogosultságok és kötelezettségek meghatározása különösen, ha a szerződésre irányadó lényeges rendelkezéstől jelentősen eltér; vagy összeegyeztethetetlen a szerződés tárgyával, illetve rendeltetésével.

A feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel, vagy más szerződésekkel való kapcsolatát. A Ptk. 209/B. § (4) bekezdése alapján külön jogszabály meghatározhatja azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni.

A Ptk. 209/B. § (4) bekezdésben foglalt felhatalmazás alapján született meg „a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről” címet viselő 18/1999. (II. 5.) Kormányrendelet. A rendelet 1999. március 1. napján lépett hatályba, és kimondja, hogy rendelkezéseit csak a hatálybalépését követően kötött szerződésekre kell alkalmazni. A rendelet – követve az irányelv mintáját – példálózó jelleggel felsorolja azokat a szerződési feltételeket,

amelyek tisztességtelennek minősülnek. Az úgynevezett „fekete” és „szürke” lista felállításával a tisztességtelen feltételek felsorolásakor különbséget tesz a rendelet a feltétlenül tisztességtelen, illetve a vélelmezetten tisztességtelen feltételek között⁷.

Meglehetősen nehezen kezelhető rendszer jött létre a fenti szabályozással. A belső jog, azaz a Ptk. rendszeréből az következik, hogy amennyiben a fogyasztói szerződés tisztességtelen feltételt tartalmaz, úgy az csak akkor érvénytelen, ha azt a fogyasztó a törvényes határidőn belül sikerrel megtámadja, illetve a szerződésből eredő követeléssel szemben kifogás útján megtámadási jogát érvényesíti.

Ezzel szemben, az irányelv szövegéből úgy tűnik, hogy a „not be binding on the consumer” (a magyar fordítás szerint: „nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve”) kifejezés a nemzeti jogalkotótól olyan belső jogi szabályozás megteremtését várja, amely – a magyar jogi terminológia szerint – a tisztességtelen feltétel semmisségére vezet.

Tovább bonyolítja a képet, hogy a 18/1999. (II. 5.) Kormányrendelet a „fekete listán” szereplő, feltétlenül tisztességtelen kikötéseket tilosnak minősíti, és így a Ptk. rendszerében semmisnek tekintendő. Ezzel szemben a „szürke listán” szereplő, vélelmezetten tisztességtelen kikötések megtámadhatóságot vonnak maguk után⁸.

Ellentmondásos az is, hogy az irányelv 6 (1) cikke szerint, amennyiben a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket. A Ptk. 239. § értelmében a szerződés részbeni érvénytelensége esetén a szerződés akkor dől meg, ha a szerződést a felek az érvénytelen rész nélkül nem kötötték volna meg.

Vékás Lajos a szabályozás ellentmondásosságára több alkalommal rámutatott az irányelv átültetését követően, a jogalkalmazás számára azonban a probléma csak a csatlakozást követően jelentkezett.

A Szombathelyi Városi Bíróság által az Európai Bíróságnak feltett kérdések

„1. A Tanácsnak a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 1993. április 5-i 93/13/EGK irányelve 6 (1) cikke, mely szerint a tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, értelmezhető-e akként, mint amely alapját képezheti olyan belső rendelkezésnek, mely olyan, mint a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvénynek (a továbbiakban: Ptk.) az általános szerződési feltétel tisztességtelen voltának megállapítása esetében alkalmazandó 209. §

⁷ Lásd: Lásd: Vékás Lajos: Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog. In: Európai Közösségi jogi elemek a magyar magán-és kereskedelmi jogban. (szerkesztette: Vékás Lajos). Budapest, 2001. 47.old.

⁸ Lásd: Vékás Lajos: Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog. In: Európai Közösségi jogi elemek a magyar magán-és kereskedelmi jogban. (szerkesztette: Vékás Lajos). Budapest, 2001. 47.old.

(1) bekezdése, amelyből adódóan az alkalmazott tisztességtelen feltételek nem ipso iure, hanem csak a fogyasztó külön nyilatkozata, azaz a szerződés sikeres megtámadása esetén nem jelentenek kötelezettséget reá nézve?

2. Az irányelv azon rendelkezéséből, miszerint ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket, következik-e, hogy amennyiben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, viszont a szerződés részét képező ezen feltételek hiányában az eladó vagy szolgáltató nem kötött volna szerződést a fogyasztóval, úgy a szerződésnek a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthetősége esetén az egész szerződés érvényessége nem dőlhet meg?

3. A közösségi jog alkalmazása szempontjából van-e bármiféle relevanciája annak, hogy az alapul fekvő jogvita a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozását megelőzően, de az irányelvnek a belső jogba történő átültetését követően keletkezett?”

A Szombathelyi Városi Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmét a magyar szakirodalom örvendetesen szakszerűnek és precíznek ítélte. Vékás Lajos örömmel állapította meg, hogy a felterjesztés, az abban megfogalmazott kérdések mindenben kielégítik az európai jog követelményeit, és teljes egészében megfelelnek az Európai Bíróság értelmezési hatáskörével kapcsolatban kialakult évtizedes gyakorlatnak⁹. Kecskés László pedig szakmai szempontból egyenesen tökéletesnek minősítette a szombathelyi bíró kérdéseit¹⁰.

Szakmai csalódás: Tizzano főtanácsnok véleménye

Ezen pozitív jogirodalmi nézetek tükrében különösen feltűnő, hogy Tizzano főtanácsnok a Szombathelyi Városi Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmével kapcsolatos véleményének¹¹ túlnyomó része az előzetes döntéshozatali kérelem megengedhetőségével, tehát az Európai Bíróság hatáskörével, pontosabban annak hiányával foglalkozik¹². Az érdemi kérdéseket többségükben elintézi az Európai Bíróság korábbi joggyakorlatára történő rövid és sommás utalásokkal; egyetlen polgári jogi dilemma, a részleges érvénytelenség Ptk-beli szabályával kapcsolatban fogalmaz meg eredeti gondolatokat.

Ezért, valamint azért is, mert az utolsó kérdés megoldása feleslegessé teheti az első két (érdemi)

⁹ Lásd: Vékás Lajos: A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Közösségek Bíróság előtt. In: Európai jog 2004. évi 6. szám. 9. old.

¹⁰ Lásd: Kecskés László: EU-jog és jogharmonizáció. (Bővített, második kiadás.) Budapest, 2005. 796. old.

¹¹ Antonio Tizzano főtanácsnok indítványa a C-302/04 Ynos Kft v Varga János ügyben. Az ismertetés napja: 2005. szeptember 22.

¹² Az indítvány jogi értékelést tartalmazó része 50 pontból áll, amelyből 40 az Európai Bíróság hatáskörével foglalkozik, és csupán 10 tér ki az előzetes döntéshozatalra utalt kérdések érdemi megválaszolására.

kérdésre történő válaszadást, Tizzano főtanácsnok megfordította a nemzeti bíróság kérdéseinek a sorrendjét. A harmadik kérdés vizsgálatával kezdte elemzését, amely kérdés a másik két kérdéshez képest előzetes és általánosabb jellegű problémát vet fel: a közösségi jognak a csatlakozás előtt keletkezett jogviszonyokra történő alkalmazhatóságát, Tizzano értelmezésében pedig az Európai Bíróságnak a jelen ügyben való döntéshozatali hatáskörét érinti¹³.

Tizzano szerint az Európai Bíróságnak a kérdések megválaszolására nincsen hatásköre¹⁴, ezen véleményét három indokkal is alátámasztotta. Egyrészt érvelt a csatlakozási szerződés időbeli hatályával, másrészt hiányolta az irányelv alkalmazhatósága feltételeinek megállapíthatóságát, és ezzel kapcsolatban rámutatott a nemzeti bíróság és az Európai Bíróság közötti hatáskörmegosztásra. Végül utalt az előzetes döntés konkrét ügyben való szükségességének (relevanciájának) hiányára.

Jelen tanulmányban a főtanácsnoki indítvány ezen gondolati sémáját követve vesszük végig a Tizzano által felhozott érveket, és vetjük össze azokat az Európai Bíróság korábbi ítéleteivel.

Általános megközelítés: a közösségi jog alkalmazhatósága Magyarországon

A közösségi jog alkalmazhatósága kapcsán elsőként az a kérdés merül fel, hogy vajon alkalmazni kell-e a 93/13/EGK irányelv szabályait egy olyan tényállásra, amelyben szereplő szerződést 2002. január 10-én, tehát jóval Magyarországnak az Európai Unióhoz történő csatlakozása előtt, azonban az irányelvnek a Társulási Megállapodáson alapuló átültetése (1997) után kötötték. Tizzano rámutatott, hogy a Csatlakozási Szerződés 2. cikke szerint az eredeti szerződések rendelkezései és az intézmények által elfogadott jogi aktusok csak a „csatlakozás időpontjától kezdődően” kötelezőek az új tagállamok számára, illetve „alkalmazandók ezekben az államokban”. A Csatlakozási Szerződés 53. cikke szerint pedig Magyarországot csak a csatlakozás időpontjától kezdve kell az irányelvek címzettjének tekinteni, az 54. cikk értelmében pedig Magyarország hatályba lépteti azokat az intézkedéseket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az irányelvek és határozatok rendelkezéseinek a csatlakozás napjától megfeleljenek¹⁵. Az egyes tagállamok, így az osztrák és a spanyol kormány által ellenérvként felhozott Társulási Megállapodás 67. és 68. cikkei Tizzano álláspontja szerint nem az irányelv végrehajtására kötelezték Magyarországot a csatlakozási okmányban világosan rögzített időpont előtt, hanem csupán arra, hogy „amennyire lehetséges”, jogszabályait „közelítse” a Közösség jogszabályaihoz, oly módon, hogy lehetővé

¹³ Tizzano tehát álláspontunk szerint túlságosan szűken fogta fel a harmadik kérdés grádiuszát. Lásd: Tizzano főtanácsnok indítványának 32. pontját.

¹⁴ Lásd: Tizzano főtanácsnok indítványának 70. pontját.

¹⁵ Lásd: Tizzano főtanácsnok indítványának 42. pontját.

váljon „Magyarországnak a Közösségbe történő gazdasági integrációja” és jövőbeni csatlakozása¹⁶.

A 93/13/EGK irányelv időbeli hatálya tehát két kérdést vet fel. Egyfelől azt, hogy ha Magyarország a csatlakozás előtt nemzeti jogának részévé tette az irányelv rendelkezéseit, akkor a magyar jogalkalmazó köteles-e az átültető nemzeti jogszabály értelmezésekor az irányelv rendelkezéseire és céljára tekintettel lenni a társulási megállapodás alapján?

Másfelől az is kérdés, hogy ha az irányelv a csatlakozással válik alkalmazhatóvá és hatályossá, akkor

lehet-e a közösségi jognak visszaható hatálya olyan jogviszonyok tekintetében, amelyek Magyarországnak az EU-hoz való csatlakozását megelőzően keletkeztek, de a csatlakozáskor még nem zárultak le.

Kétségtelen tény, hogy a közösségi jog forrásai egy újonnan csatlakozó tagállamban a csatlakozás napjától válnak hatályossá és alkalmazhatóvá. Ekként tehát a 93/13/EGK irányelv rendelkezései 2004. május 1. napját, azaz Magyarországnak az EU-hoz történő csatlakozását megelőzően a közösség szervei által kikényszeríthetően nem voltak hatályosak és alkalmazhatóak, még akkor sem, ha a Társulási Megállapodás alapján az irányelv szabályait Magyarország a csatlakozást megelőzően átültette nemzeti jogrendszerébe. A Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága 30/1998. (VI. 25) számú határozatában rámutatott, hogy a Társulási Megállapodás nem alapozza meg a közösségi jog közvetlen hatályát és alkalmazhatóságát, ugyanakkor nem tartotta kizártnak a jogalkalmazó azon kötelezettségét, hogy a Társulási Megállapodás alapján született európai jogi normákat átültető nemzeti jogszabályokat a közösségi jog szabályaival és céljaival konform módon értelmezze. Igaz ugyan, hogy az Alkotmánybíróság által vizsgált konkrét ügyben a Társulási Megállapodás 62. cikke ezt kifejezetten előírta. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy az ilyen értelmezési kötelezettség megsértése nem von maga után közösségi jogi szankciókat, csupán diplomáciai szintű konzultációkhoz vezethet. Álláspontunk szerint a csatlakozást megelőző „jogközelítés” folyamatában nem volt a magyar jogalkalmazónak a közösségi jog szabályaira és céljaira tekintettel lévő jogértelmezési kötelezettsége, csupán lehetősége. Ebből következően – legalábbis a magyar jog alapján – a csatlakozást megelőzően létrejött jogviszonyt érintő csatlakozást követő eljárásban sincs a jogalkalmazónak a Társulási Megállapodás alapján született nemzeti jogszabály esetén a közösségi jog szabályaival konform értelmezési kötelezettsége.

---

¹⁶ Lásd: Tizzano főtanácsnok indítványának 44. pontját.

A közösségi jog időközi vonatkozásairól: a visszaható hatály és az azonnali hatály kérdése

Az Európai Bíróság ítélkezési tevékenysége során többször foglalkozott a közösségi jog visszaható hatályának kérdésével. Először 1978-ban a *Racke*¹⁷, majd a *Decker*¹⁸ ügyekben mondta ki a jogbiztonság elvére hivatkozva a közösségi jog visszaható hatályának tilalmát. A *Racke* ügyben rámutatott, hogy csak abban a kivételes esetben fogadható el egy európai norma visszaható hatálya, ha a jogszabályban elérni kívánt cél, illetve a jogszabály címzettjeinek jogos érdeke azt megkívánja. A *Bauche*¹⁹ ügyben hozott ítéletben a bíróság leszögezte, hogy a visszaható hatály tilalma a közösségi jog általánosan elfogadott elve, melytől csak kifejezett jogszabályi rendelkezés térhet el²⁰.

A visszaható hatály tilalmának elvi deklarációja mellett azonban az is nyomon követhető az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatában, hogy számos jogértelmezési nehézséget vet fel e tilalom alkalmazása, különösen azokban az esetekben, amikor a közösségi jogszabály hatálya a hatályba lépést megelőzően létrejött, de a hatálybalépésig le nem zárult jogviszonyokat érinti. Ilyenkor az a kérdés, hogy a csatlakozást megelőzően hatályban lévő nemzeti szabályok, vagy a csatlakozással hatályba lépő, új közösségi szabályok kerüljenek alkalmazásra. Úgy tűnik, hogy az Európai Bíróság a Német Szövetségi Alkotmánybíróság visszaható hatályra vonatkozó elméletét alapul véve nem minden esetben ragaszkodik mereven a visszaható hatály tilalmának elvéhez és számos esetben vizsgálta az európai jog „időközi” vonatkozásait, így a közösségi jog visszaható hatályát, valamint az ún. azonnali hatály jelenségét. A német alkotmánybíróság elvi különbséget tesz a valódi visszaható hatály (*echte Rückwirkung*) és az úgynevezett kvázi-visszaható hatály (*unechte, retrospektive Rückwirkung*) esetei között, ez utóbbit egyes esetekben azonnali hatályként (*Sofortwirkung*) említve. A német doktrína a valódi visszaható hatály körébe azokat az eseteket sorolja, amelyekben a jogszabályt a hatálybalépése előtt lezárt jogviszonyokra is alkalmazni kell, a kvázi-visszaható hatály fogalomkörébe pedig olyan eseteket sorol, ahol a jogszabályt a hatálybalépése előtt keletkezett, de még le nem zárult jogviszonyokra kell és lehet alkalmazni. Az azonnali hatály elve a kvázi-visszaható hatály jelenségének más irányú megközelítése: azt fejezi ki, hogy egy új jogszabályt a hatálybalépésének időpontjától alkalmazni kell, tekintet nélkül arra, hogy a jogszabállyal érintett jogviszonyok lezárultak-e. Azok a jogszabályok tehát, amelyeknek azonnali hatályuk van, olyan jogviszonyok esetén, amelyek a jogszabály hatálybalépését megelőzően

¹⁷ Lásd: Az Európai Bíróság 98/78 sz. *Racke v. Hapzollamt Mainz* ügyben 1979. január 25-én hozott előzetes döntésének a 20. pontját.

¹⁸ Lásd: Az Európai Bíróság 99/78 sz. *Weingut Gustav Decker KG v. Hapzollamt Landau* ügyben 1979. január 25-én hozott előzetes döntésének a 8. pontját.

¹⁹ Lásd: Az Európai Bíróság 96/77 sz. *SA Ancienne Maison Marcel Bauche and SARL Francois Delquignies v. Administration des Douanes* ügyben 1978. február 15-én hozott előzetes döntésének a 48. pontját.

²⁰ A *Kolpinghuis* ügyben az előbbiekhöz hasonlóan rögzítette az Európai Bíróság, hogy a visszaható hatály tilalmának elve a közösségi jog általánosan elismert elve. Lásd: Az Európai Bíróság 80/86 sz. *Kolpinghuis Nijmegen Bv* elleni büntetőügyben 1987. október 8-án hozott előzetes döntésének a 13. pontját.

keletkeztek, de a hatálybalépésig nem zárultak le, egyszersmind kvázi-visszaható hatállyal is bírnak.

Az Európai Bíróság a *Data Delecta*²¹ valamint a *Saldanha* ügyekben²² a svéd, illetve az osztrák polgári perrendtartásról szóló jogszabályok azon rendelkezését vizsgálta, amely megkövetelte más tagállamban állandó lakóhellyel rendelkező személytől, illetve más tagállam területén bejegyzett jogi személytől perköltségbiztosíték lerovását.

A *Data Delecta* ügyben az előzetes döntést kérő svéd Legfelsőbb Bíróság mint másodfokú bíróság járt el. A svéd elsőfokú bíróság előtt az ügy azonban még Svédország Európai Unióhoz történt csatlakozását megelőzően indult. La Pergola főtanácsnok álláspontja szerint egy olyan ügyben, melyben az elsőfokú eljárás még a csatlakozást megelőzően indult, nincs relevanciája a közösségi jognak, így véleményében az Európai Bíróság hatáskörének hiányát javasolta megállapítani. Az Európai Bíróság a főtanácsnok véleményét nem fogadta el, és megállapította saját hatáskörét az előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatására. Érdeemi válaszában ugyan külön nem tért ki a közösségi jog időközi vonatkozásaira, a visszaható és az azonnali hatály kérdéseire, leszögezte azonban, hogy nem lehet az EK-szerződés 12. cikke szerint diszkriminatív módon megkövetelni más tagállam állampolgárától, hogy perköltségbiztosítékot rójon le.

A *Saldanha* ügyben az Európai Bíróság már vizsgálta az „időközi” kérdéseket és úgy ítélte meg, hogy függetlenül attól, hogy az alapeljárásban vizsgált jogvita az Osztrák Köztársaságnak az Európai Unióhoz történt csatlakozását megelőzően keletkezett, az EK szerződés akkori 12. cikke – amely tiltja az állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést – alkalmazandó a csatlakozást megelőzően keletkezett „helyzetek” jövőbeli joghatásai tekintetében. Az Európai Bíróság határozatában megállapította, hogy az EK-szerződés 12. cikke egy új tagállam csatlakozásakor azonnal alkalmazható, olyan polgári perekben is, amelyek a csatlakozást megelőzően indultak. A csatlakozás pillanatától tehát az újonnan csatlakozó tagállamok eljárási törvényeinek alkalmazása sem vezethet állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetéshez. A *Saldanha* ügyben tehát az Európai Bíróság a csatlakozáskor még fennálló jogviszony várható hatásaira tekintettel látta megengedhetőnek a közösségi jog alkalmazását.

A *Konle*²³ ügyben szintén felmerült az európai jog azonnali alkalmazhatóságának kérdése. Konle úr német állampolgár volt, aki az Osztrák Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozását megelőzően földet vásárolt árverésen Ausztriában. Ausztria csatlakozását megelőzően a külföldiek

---

²¹Lásd: Az Európai Bíróság C-43/95. sz. *Data Delecta Aktiebolag és Ronny Forsberg v. MSL Dynamics Ltd.* ügyben 1996. szeptember 26-án hozott előzetes döntését.

²²Lásd: Az Európai Bíróság C-122/96. sz. *Stephen Austin Saldanha és MTS Securities Corporation v. Hiross Holding AG* ügyében 1997. október 2-án hozott előzetes döntését.

²³ Lásd: Az Európai Bíróság C-302/97 sz. *Klaus Konle v. Republic Österreich* ügyben 1999. június 1-én hozott előzetes döntésének 2. pontját.

földhasználatához közigazgatási engedélyre volt szükség. Konle úr ilyen használati engedélyt nem kapott. Ausztria csatlakozását követően eljárást indított a használati engedély megtagadásáról rendelkező közigazgatási határozat megtámadása iránt, valamint jogharmonizációs kötelezettség megsértése miatt kártérítési pert indított az Osztrák Köztársasággal szemben. A kártérítési perben az osztrák bíróság annak előzetes értelmezését kérte az Európai Bíróságtól, hogy az osztrák jog közigazgatási engedélyezési eljárást előíró rendelkezése megfelel-e az EK-szerződés 12. cikkében foglalt diszkrimináció-tilalmat előíró követelménynek. Az Európai Bíróság határozatában kifejtette, hogy bár a tulajdonszerzés és a használatbavételt megtagadó közigazgatási határozat is Ausztria csatlakozását megelőzően jött létre, mégis, miután a jogviszonyból fakadó jogvita a csatlakozásig nem zárult le, a közösségi jog azonnali alkalmazhatóságából következően az EK-szerződés 12. cikkében foglalt diszkrimináció-tilalmat az osztrák jogalkalmazónak figyelembe kell vennie.

Hasonló megállapításra jutott a bíróság a Konle ügghöz kapcsolódó Beck és Bergdorf ²⁴ügyekben is. A Konle ügyel összefüggésben itt az volt a kérdés, hogy a használatbavételt engedélyező közigazgatási hatóságnak volt-e jogosultsága a tulajdonszerzést megakadályozni. Az előzetes döntéshozatali eljárásban az Osztrák Köztársaság és a Bizottság véleményében egyaránt úgy foglalt állást, hogy ebben az esetben a közösségi jog alkalmazásának nincs helye, tekintettel arra, hogy a csatlakozást megelőzően teljesen lezárult jogviszonyok esetén a csatlakozást követően indult eljárásban nincs helye a közösségi jog alkalmazásának. Az Európai Bíróság annak ellenére, hogy lezárult jogviszonyokat érintett az ügy, megállapította hatáskörét az előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatására és érdemi döntésében a Konle ügy konklúzióját megismételve a közösségi jog alkalmazhatósága mellett foglalt állást. Hatáskörének megállapításával kapcsolatban arra is felhívta a figyelmet, hogy az újként csatlakozó tagállamok – előzetes döntéshozatali kérelmeikben – mindig kiemelt figyelmet fordítanak a közösségi jog „időközi kérdéseire”, így ennek elvi tisztázása is szükségessé teszi az eljárás lefolytatását.

A Európai Bíróság fenti döntéseiből az látszik körvonalazódni, hogy a német alkotmánybíróság visszaható hatály-tana ugyan hatással van a bíróság döntéseire, ugyanakkor nem alakult ki egységes doktrínája annak, hogy ha egy jogviszony a tagállam csatlakozását megelőzően jön létre, de nem zárul le a csatlakozásig, akkor milyen feltétek és körülmények esetén állapítja meg az Európai Bíróság a közösségi jog alkalmazhatóságát. A luxemburgi testület döntően diszkrimináció tilalomba ütköző tényállások esetén vizsgálta a közösségi jog azonnali hatályát. Ezekben az esetekben közös az, hogy a közösségi jog azonnali hatályának alkalmazása eljárásjogi kérdés formájában merült fel, így függetlenül attól, hogy az anyagi jogi jogviszony a csatlakozás előtt jött létre, a közösségi jog

---

²⁴ Lásd: Az Európai Bíróság C-355/97 sz. Landesgrundverkehrsreferent der Tiroler Landesregierung v. Beck Liegenschaftsverwaltungsgesellschaft mbH and Bergdorf Wohnbau GmbH ügyben 1999. szeptember 7-én hozott előzetes döntésének 16-17. pontját.

alkalmazhatósága mellett döntött a bíróság arra hivatkozással, hogy a csatlakozás pillanatától a nemzeti bíróság eljárása nem ütközhet a közösség diszkrimináció tilalmi elvébe²⁵. A közösségi jog új tagállamokra vonatkozó azonnali hatályáról rendkívül alapos tanulmányt közlő Kaleda arra hívja fel a figyelmet, hogy nem feltétlenül helyes az, ha „fennálló” jogviszonyok esetén az Európai Bíróság a közösségi jog kvázi-visszaható hatályát tisztán eljárásjogi szempontból tekinti megengedhetőnek, figyelmen kívül hagyva az alapul fekvő anyagi jogi jogviszonyt²⁶.

A visszaható hatály, illetve a kvázi-visszaható hatály megállapításakor a bíróságnak mindig azt a kérdést kell vizsgálnia, hogy a jogviszony a jogszabály hatálybalépésekor még fennáll-e vagy teljesen lezárult. Ez különösen akkor jelent nehézséget, ha egy jogviszony létrejöttére, módosulására és megszűnésére vezető jogi tények időben eltérően jelentkeznek. A Német Szövetségi Alkotmánybíróság például rámutatott, hogy az adójogi jogviszonyok az adóév végével válnak befejezetté. Következésképpen egy adóév közepén hatályba lépő új jogszabálynak nem lehet valódi visszaható hatálya a folyamatban lévő adóév vonatkozásában²⁷. Hasonlóan nehéz megállapítani egy jogviszony lezárultságát, ha az alapul fekvő jogviszony polgári jogi, szerződési jogi jogviszony. Az ugyanis a nemzeti jogra tartozó dogmatikai kérdés, hogy mikor tekint egy polgári jogi jogviszonyt lezárultnak. Tagállamonként eltérő lehet annak a megítélése, hogy egy szerződéses jogviszony a szerződés nem vagy nem szerződésszerű teljesítése esetén megszűnik és esetleg valamilyen új, szankcionáló jogviszony jön létre, vagy az eredeti jogviszony nem szűnik meg. Ez a kérdés a polgári jogban az alanyi jogok elméletével és az igény fogalmával áll összefüggésben, ami egyrészt nemzeti jogi kérdés, másrészt meglehetősen távol esik a közösségi jog azonnali hatályának gondolatától.

Az Európai Bíróság a Stefan²⁸ ügyben egy „fennálló” szerződéses jogviszony esetében vizsgálta a közösségi jog visszaható-, illetve azonnali hatályát. Az ügy tényállása szerint 1991-ben – tehát Ausztria csatlakozása előtt – a Westdeutsche Landesbank által nyújtott hitel fedezetéül egy bécsi ingatlant adtak zálogba, melynek értékét német márkában állapították meg. Az osztrák szabályok szerint az így, külföldi valutában megállapított értékkel kötött zálogszerződés érvénytelen. Miután a kötelezett nem tett eleget fizetési kötelezettségének, a Westdeutsche Landesbank polgári pert indított – Ausztria csatlakozását követően – a zálogjog érvényesítése érdekében. Az ügy anyagi jogi kérdése az volt, hogy érvényesen jött-e létre a zálogszerződés, illetve az eredetileg a nemzeti jog alapján hibásan létrejött szerződést orvosolja-e a közösségi jog hatálybalépése. Az Európai

²⁵ Lásd: S. L. Kaleda: Immediate Effect of Community Law in New Member States: Is there a Place for Consistent Doctrine? In: European Law Journal. Vol.10, No.1, January 2004. 110.old.

²⁶ Lásd: S. L. Kaleda: Immediate Effect of Community Law in New Member States: Is there a Place for Consistent Doctrine? In: European Law Journal. 112.old.

²⁷ Lásd: Lásd: S. L. Kaleda: Immediate Effect of Community Law in New Member States: Is there a Place for Consistent Doctrine? In: European Law Journal. Vol.10, No.1, January 2004. 103.old.

²⁸ Lásd: Az Európai Bíróság C-464/98 sz. Westdeutsche Landesbank Girozentrale v. Friedrich Stefan ügyben 2001. január 11-én hozott előzetes döntésének 3-5. pontját.

Bíróságnak ehhez kapcsolódóan azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogy sérti-e a közösségi jogot az az osztrák szabály, amely érvénytelennek nyilvánítja az olyan szerződési kikötéseket, amelyek más állam valutájában állapítják meg a zálogjog értékét. Az ügy érdeméről alkotott válaszában sommásan leszögezte, hogy a kérdést korábban már a Trummer és Mayer²⁹ ügyben megválaszolta, miszerint sérti a közösségi jogot az ilyen jogszabályi előírás.

A közösségi jog időbeli vonatkozásai kapcsán Léger főtanácsnok arra mutatott rá, hogy nem alkalmazható a közösségi jog egy olyan szerződési jogi jogviszony tekintetében, amely Ausztria csatlakozását megelőzően jött létre. A főtanácsnok hangsúlyozta, hogy ha a szerződés nem minősült volna már korábban érvénytelennek, akkor még mindig érvényben lenne, következésképpen a csatlakozás pillanatától kezdve alkalmazni kellene rá a közösségi jogot. Az Európai Bíróság döntésében elfogadta a főtanácsnok érvelését és azt állapította meg, hogy a közösségi jog hatálybalépése egy tagállamban csak akkor orvosolhatja visszamenőlegesen a szerződés érvénytelenségét, ha a szerződés a belső jog alapján jogi jelentőséggel rendelkezik addig az időpontig, amíg a bíróság nem állapítja meg érvénytelenségét.

Úgy tűnik tehát, hogy az Európai Bíróság a szerződés biztonságának és a szerzett jogok védelmének elvére hivatkozással szerződési jogi jogviszonyok esetén csak kivételesen látja megengedhetőnek a közösségi jog azonnali hatályának figyelembe vételét. Léger főtanácsnok szerint a Stefan ügy is azt mutatja, hogy az Európai Bíróság általában kerüli az azonnali hatály elvének alkalmazását szerződéses jogviszonyokban, inkább az időközi magánjog tudománya által „halasztó hatály”-ként említett elvet veszi figyelembe, amely szerint a szerződés megkötésekor hatályos jogot kell alkalmazni³⁰. Az Európai Bíróság döntése a Stefan ügyben ugyancsak arra enged következtetni, hogy a Saldanha ügyben kimondott tétel, miszerint a csatlakozáskor fennálló jogviszony „jövőbeli várható joghatásai indokoltá tehetik a közösségi jog azonnali hatályának alkalmazását” szerződéses jogviszonyok esetén is vizsgálendő szempont.

Az Európai Bíróság fennálló szerződéses jogviszonyban alkalmazhatónak tartotta az azonnali hatály elvét a Pokrzeptowicz-Meyer³¹ ügyben is. Ebben az esetben az Európai Bíróság azt vizsgálta, hogy alkalmazható-e a munkavállalók – állampolgárságon alapuló – hátrányos megkülönböztetését tiltó közösségi rendelkezés egy olyan munkaszerződés kapcsán, melyet a közösségi jog hatályát megelőzően kötöttek. Jacobs főtanácsnok arra mutatott rá, hogy szerződéses jogviszonyok esetén a szerződés megkötésekor szabályokat kell alkalmazni, az új jogszabály azonnali hatálya akkor vehető figyelembe, ha az a szerződést kötő felek jogos érdekét nem sérti, és a jogviszonyból fakadó

²⁹ Lásd: Lásd: Az Európai Bíróság C-222/97 sz. Manfred Trummer v. Peter Meyer ügyben 1999. március 16-án hozott előzetes döntésének 30-34. pontját

³⁰ Lásd: S. L. Kaleda: Immediate Effect of Community Law in New Member States: Is there a Place for Consistent Doctrine. In: European Law Journal. Vol.10,No.1, January 2004. 115.old.

³¹ Lásd: Az Európai Bíróság C-162/00 sz. Land Nordrhein-Westfalen v. Beata Pokrzeptowicz-Meyer ügyben 2002. január 29-én hozott előzetes döntésének 52-53. pontját

jövőbeli várakozások azt indokoltá teszik. Az Európai Bíróság osztotta a főtanácsnok álláspontját, de hozzátette, hogy a munkaszerződés speciális szerződési jogviszony, ahol nem lehet mereven a szerződéskötés kori jogot alkalmazni, tekintettel arra, hogy a szerződés hatálya alatt a feleket érintő jogok és kötelezettségek folyamatosan fakadnak a szerződésből, így a várható jövőbeli joghatásokra figyelemmel alkalmazható az újonnan hatályba lépő jogszabály.

A Szombathelyi Városi Bíróság előtt folyamatban lévő ügyben az Európai Bíróságnak a közösségi jog alkalmazhatóságát érintően – amennyiben az előzetes határozati eljárásra megállapítja hatáskörét – abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a jogvita alapját képező szerződéses jogviszony Magyarország csatlakozásakor „fennálló” jogviszony volt-e. A felek a szerződést 2002. január 10-én kötötték azzal, hogy a megbízás a benne foglalt ügylet teljesítéséig, illetve írásbeli visszavonásig, de legfeljebb a 2002. április 1-jei határidő lejártáig érvényes. Szerződésszegés esetén egy jogviszony automatikusan nem szűnik meg – erre esetleg a szerződésszegés következményeként megnyílt elállási jog gyakorlása útján kerülhet sor – a jogosultnak ilyenkor igénye keletkezik szerződésből fakadó jogának érvényesítésére. Nem tekinthető tehát lezárt jogviszonynak – legfeljebb az elévülési határidő után – egy olyan szerződés, amelyből származó valamely kötelezettséget nem teljesítettek. Az alanyi jog ilyenkor igényé alakul. Ugyanígy nem tekinthető lezárt jogviszonynak egy olyan szerződés sem, amely valamely, jogszabályban meghatározott érvénytelenségi okban szenved, mindaddig, amíg az érvénytelenség megállapításra nem kerül. Ez a kérdés egyébként felmerülhet a Stefan ügyben is, ahol az osztrák jogszabályok által meghatározott érvénytelenségi okban szenvedő szerződés teljesítése volt a kérdés. Jogviszonyelméleti szempontból a Stefan ügy megegyezik a Szombathelyi Városi Bíróság ügyével. Mindkét esetben szerződés teljesítésére irányuló kérelem áll szemben a szerződés érvénytelenségének megállapítására irányuló kérelemmel. Ha a Stefan ügyben az Európai Bíróság „fennálló” jogviszonyként fogadta el a jogvita alapját jelentő szerződéses jogviszonyt, nincs oka arra, hogy másként járjon el Varga János és az Ynos Kft által kötött szerződés esetében.

A közösségi jog alkalmazhatóságát érintően az Európai Bíróságnak – korábbi döntéseit figyelembe véve – arról kell állást foglalnia, hogy követi a Stefan ügyben kimondott tételét és azt vizsgálja, hogy van-e a szerződéses jogviszonynak a csatlakozást követő olyan – esetleg fogyasztóvédelmi – hatása, amely indokolhatja a közösségi jog alkalmazását, vagy ragaszkodik a „halasztó hatály”-elvéhez és a szerződés megkötésekor hatályos nemzeti jog alkalmazása mellett dönt.

Az Európai Bíróság hatásköre az előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatására

Az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint egy előzetes döntéshozatalra utaló kérelem akkor is elfogadható lehet, ha az alapeljárásban az értelmezni kért közösségi jogszabályokat személyi vagy anyagi hatályuk alapján nem lehet alkalmazni, csak olyan nemzeti jogszabályokat, amelyek csupán hivatkoznak a közösségi jogszabályokra, illetve megfelelnek azoknak³². Tizzano ugyanakkor jogirodalmi álláspontokhoz és más főtanácsnokok véleményéhez kapcsolódva éles kritikával illeti ezt a joggyakorlatot.

Az említett elhíresült joggyakorlatot az 1990. október 18-án hozott Dzodzi-ítélet fémjelzi, holott az a keveset emlegetett Thomasdünger-ítéletben³³ jelent meg először. Az elméleti kérdés a Dzodzi ügyben is az volt, mint a Szombathelyi Városi Bíróság előterjesztése kapcsán: van-e lehetőség előzetes döntést hozni olyan esetben, ahol az ügy kifejezetten kívül esik a közösségi jog hatókörén, és a tagállam szabályozási hatásköre megmarad, de a belső szabályozás valamilyen módon visszautal³⁴ a közösségi jogra³⁵? Ez a visszautalás azonban külsődleges, nem szükségszerű, és nem a közösségi jog végrehajtását, alkalmazását segíti elő. Milyen mértékű az Európai Bíróság hatásköre olyan ügyben, amelyben az értelmezett közösségi jogszabály legfeljebb a belső jog alkalmazásának feltételeit érinti, azt segíti elő?³⁶

Az Európai Bíróságnak a Dzodzi-ügyben egy olyan togoi állampolgár (Massam Dzodzi) belgiami tartózkodási engedély iránti kérelme ügyében felmerült kérdések kapcsán kellett előzetes döntést adnia, akinek belga állampolgárságú férje még Togóban elhalálozott. A külföldiek beutazásáról, tartózkodásáról, letelepedéséről és kiutasításáról szóló belga törvény³⁷ 40. cikke a belga állampolgár harmadik államból származó házastársát a tagállami állampolgárokkal azonos elbánásban részesíti. Ezzel a törvényi szabállyal az előzetes döntést kérő bíróság szerint a belga törvényhozó – a „fordított diszkrimináció” elkerülése érdekében – ki akarta terjeszteni a közösségi előírásokból³⁸ fakadó (és a más tagállami állampolgárok által élvezett) előnyöket belga állampolgárok harmadik államból származó házastársaira is³⁹. A nemzeti jog tehát utalt a közösségi jogra, mintegy kiterjesztve annak hatályát. Annak ellenére, hogy mind a Bizottság, mind a belga kormány vitatták

³² Lásd az Európai Bíróság a C-297/88. és C-197/89. sz., Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyekben 1990. október 18-án hozott előzetes döntését

³³ Az Európai Bíróság a 166/84 sz. Thomasdünger v Oberfinanzdirektion Frankfurt am Main ügyben 1985. szeptember 26-án hozott előzetes döntését.

³⁴ A témával foglalkozó szakirodalom erre a visszautalásra a nemzetközi magánjogi renvoi kifejezést használja. Lásd: Craig, Paul – De Búrca, Gráinne: *The Evolution of EU Law*. Oxford, 1999. 219. old.

³⁵ Lásd: Blutman László: *EU-jog a tárgyalóteremben. Az előzetes döntéshozatal*. Budapest, 2003. 117. old.

³⁶ Craig, Paul – De Búrca, Gráinne: *EC-Law*. Oxford, 1997. 401. old., hivatkozva: Blutman László: *EU-jog a tárgyalóteremben. Az előzetes döntéshozatal*. Budapest, 2003. 117. old.

³⁷ *Moniteur belge* 31.12.1980, 14584 old.

³⁸ Így például a munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló 1612/68/EGK rendelet.

³⁹ Lásd az Európai Bíróság a C-297/88. és C-197/89. sz., Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyekben 1990. október 18-án hozott előzetes döntésének 13. pontját.

az Európai Bíróság hatáskörének fennállását (álláspontjuk szerint az adott ügy kizárólag a belső jogot érinti), a luxemburgi testület mégis hajlandó volt értelmezni a nemzeti jog által felhívott közösségi jogot. Az Európai Bíróság megállapította, hogy sem az EK-szerződés előzetes döntéshozatalra vonatkozó⁴⁰ normaszövege, sem annak célja nem arra utal, hogy a Szerződés megalkotói ki akarták volna zárni az előzetes döntéshozatal köréből azokat a közösségi jogot speciálisan érintő eseteket, amelyekben a nemzeti jog közösségi jogi rendelkezésre utal annak érdekében, hogy meghatározza a tisztán belső tényállásra alkalmazandó előírásokat⁴¹. Sőt: a közösségi jogrendszerben nyilvánvaló érdek fűződik ahhoz, hogy minden közösségi jogi rendelkezést, függetlenül alkalmazhatóságának feltételeitől, egységesen értelmezzenek, hiszen ezáltal kerülhetők el a jövőbeli eltérő interpretációk⁴². Ettől az Európai Bíróság szerint abban az esetben lehet eltérni, ha vagy az nyilvánvaló, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás céltalan és a testületnek fiktív jogvitában kellene értelmezést adnia, vagy az, hogy az értelmezni kért közösségi jogi rendelkezés nem alkalmazható⁴³.

Amennyiben a nemzeti jog rendelkezései a közösségi jogot alkalmazhatónak nyilvánítják, az Európai Bíróság véleménye értelmében kizárólag a tagállami bíróság feladata ezen utalás terjedelmének a megítélése. Ha a nemzeti bíróság arra az álláspontra jut, hogy valamely közösségi jogi rendelkezés tartalma ezen utalás következtében egy tisztán belső, nemzeti tényállásra is alkalmazható, a korábbi joggyakorlatban kialakult feltételek fennállása mellett előzetes döntést kérhet az Európai Bíróságtól⁴⁴.

A szakirodalomban Dzodzi-elvnek⁴⁵ nevezett gondolattal kapcsolatban már annak tényleges megszületése előtt megfogalmazódtak fenntartások: először az ügyben eljáró Darmon főtanácsnok részéről. Ennek lényege az volt, hogy a belső jog visszautalása a közösségi jogra független, sui generis aktus, amely magát a közösségi jogot nem érinti. Az előzetes döntéshozatali eljárást pedig el kell határolni attól az esettől, amikor a nemzeti bíróság előtt külföldi jog megállapítása végett szakértőt vesznek igénybe. Az Európai Bíróság nem játszhat szakértői szerepet a visszautalt közösségi jog tartalmának megállapításánál⁴⁶.

A Dzodzi-elv ugyanakkor több további ítéletben is megerősítést nyert⁴⁷, holott az eljáró

⁴⁰ Az ítélet meghozatalának időpontjában: az EK-szerződés 177. cikke, jelenleg az EK-szerződés 234. cikke.

⁴¹ Lásd az Európai Bíróság a C-297/88. és C-197/89. sz., Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyekben 1990. október 18-án hozott előzetes döntésének 36. pontját.

⁴² Lásd az Európai Bíróság a C-297/88. és C-197/89. sz., Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyekben 1990. október 18-án hozott előzetes döntésének 37. pontját.

⁴³ Lásd az Európai Bíróság a C-297/88. és C-197/89. sz., Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyekben 1990. október 18-án hozott előzetes döntésének 40. pontját.

⁴⁴ Lásd az Európai Bíróság a C-297/88. és C-197/89. sz., Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyekben 1990. október 18-án hozott előzetes döntésének 41. pontját.

⁴⁵ Lásd részletesen: Kaleda, Saulius Lukas: Extension of the preliminary rulings procedure outside the scope of Community law: 'The Dzodzi line of cases'. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-011.htm> (2005.10.12.) 1. old.

⁴⁶ Lásd: Blutman László: EU-jog a tárgyalóteremben. Az előzetes döntéshozatal. Budapest, 2003. 119. old.

főtanácsnokok kivétel nélkül ellene foglaltak állást. A Thomasdünger ügyben Mancini főtanácsnok kifejtette, hogy bár az ügy első pillantásra a közösségi jog értelmezését veti fel, valóságban az Európai Bíróságnak olyan nemzeti jogszabályt kellene értelmeznie, amelybe felvették a közösségi jogi rendelkezéseket. Ezen folyamat eredményeként Mancini szerint a közösségi jogi rendelkezések elveszítenék kötelező erejüket⁴⁸.

További ellenérvként merült a Dzodzi-elv gondolati tartalmával szemben, hogy az Európai Bíróság a közösségi jogra visszautaló nemzeti jogszabályokat értelmező tevékenysége nem biztosítaná az egységes értelmezést a közösségi jog alkalmazási területén kívül. A Kleinwort Benson ügyben eljáró Tesauro főtanácsnok a Dzodzi-elvet a Code Napoleon (azaz a francia polgári törvénykönyv, a Code Civil) recepciójával állította párhuzamba, és megállapította, hogy nincs olyan követelmény, hogy egy modell alapján született szabályt ugyanúgy kellene értelmezni, mint a modell-normát. Hiszen amennyiben egy törvényhozás egy már létező szabályt vesz át más jogrendszerből, magától értetődik, hogy nem számíthat arra, hogy „saját” rendelkezéseit saját államában ugyanúgy fogják értelmezni, mint az eredeti államban⁴⁹.

Tesauro arra is rámutatott, hogy kétséges az előzetes döntés szükségessége: míg az Európai Bíróság arra koncentrál, hogy értelmezése a jövőben legyen szükséges a közösségi jogrend számára, elfelejtkezik arról, hogy az esetleg nem szükséges a nemzeti bíróság döntésének meghozatalához⁵⁰.

Darmon főtanácsnok a Gmurzynska-Bscher ügyben adott véleményében egyenesen úgy fogalmazott, hogy a Dzodzi-elv követése csalóka problémára adott csalóka válasz, hiszen a nemzeti bíróság a kizárólagos fórum az alkalmazni rendelt nemzeti jogszabályok tekintetében⁵¹.

A főtanácsnokok egyhangú elutasító álláspontjának fényében furcsának hat, hogy az Európai Bíróság újra és újra megerősíteni látszik a Dzodzi-elvet, mégha gyakorlata nem is tűnik ebben a kérdésben teljesen egységesnek⁵². Az egyedüli kivételnek számító Kleinwort Benson ügyben hozott 1995. évi előzetes döntésben éppen az ellenkező álláspont látszik felülkerekedni. Ebben az ügyben

⁴⁷ Lásd a C-231/89. sz., Gmurzynska-Bscher v Oberfinanzdirektion Köln ügyben 1990. november 8-án hozott ítéletet, a C-88/91. sz. Federconsorzi-ügyben 1992. június 25-én hozott ítéletet, a C-73/89. sz. Fournier-ügyben 1992. november 12-én hozott ítéletet, a C-130/95. sz., Giloy v Hauptzollamt Frankfurt am Main-Ost ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletet, a C-28/95. sz. Leur-Bloem-ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletet, a C-7/97. sz. Oscar Bronner-ügyben 1998. november 26-án hozott ítéletet, a C-1/99. sz. Kofisa Italia ügyben 2001. január 11-én hozott ítéletet, a C-267/99. sz. Adam-ügyben 2001. október 11-én hozott ítéletet és a C-43/00. sz., Andersen og Jensen ügyben 2002. január 15-én hozott ítéletet.

⁴⁸ Lásd a 166/84 sz. Thomasdünger v Oberfinanzdirektion Frankfurt am Main ügyben Mancini főtanácsnok által adott vélemény 2. pontját., hivatkozva: Kaleda, Saulius Lukas: Extension of the preliminary rulings procedure outside the scope of Community law: ‘The Dzodzi line of cases’. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-011.htm> (2005.10.12.) 24. old.

⁴⁹ Lásd a C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben Tesauro főtanácsnok által adott vélemény 20-22. pontjait.

⁵⁰ Lásd a C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben Tesauro főtanácsnok által adott vélemény 15. pontját.

⁵¹ Lásd a C-231/89 Gmurzynska-Bscher v Oberfinanzdirektion Köln ügyben Darmon főtanácsnok által adott vélemény 10-12. pontjait.

⁵² A jogirodalomban megfogalmazódott álláspont szerint a Kleinwort Benson ügyben hozott ítélet eredményeként a Dzodzi-elv bonyolult “puzzle”-ként jelenik meg a nemzeti bíróságok számára. Kaleda, Saulius Lukas: Extension of the preliminary rulings procedure outside the scope of Community law: ‘The Dzodzi line of cases’. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-011.htm> (2005.10.12.) Annex 3.

egy olyan brit törvény⁵³ értelmezésére volt szükség, amelynek célja egyrészt a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról szóló Brüsszeli Egyezmény Egyesült Királyságban történő alkalmazásának megvalósítása és a felségterület egyes részei (Anglia, Wales, Skócia, Észak-Írország) között a joghatóság elosztása volt⁵⁴. A törvény több helyen is átvette a Brüsszeli Egyezmény szabályait, sőt utalt arra is, hogy ezen szabályok értelmére vonatkozóan figyelembe kell venni az Európai Bíróságnak a Brüsszeli Egyezményt értelmező döntéseit⁵⁵. Így az alapügyben eljáró brit bíróság kérdései a Brüsszeli Egyezmény értelmezésére vonatkoztak, holott az alapügyben a nemzeti jogszabályt kellett alkalmaznia. Az Európai Bíróság válaszában rámutatott arra, hogy az adott ügyben alkalmazandó nemzeti jogszabály semmilyen olyan közvetlen és feltétlen utalást nem tartalmaz a közösségi jogra, amely azt a belső jogban alkalmazandóvá tenné. Pusztán mintának tekinti az Egyezményt, és annak fogalmait részben átveszi⁵⁶. A nemzeti jogszabály is több helyen eltér az Egyezmény szabályaitól, ezért az Európai Bíróság szerint nem helytálló az a feltevés, hogy a nemzeti jogszabály révén a Brüsszeli Egyezmény szabályai alkalmazhatóvá váltak. Miután pedig a tagállami bíróságnak nem közvetlen és feltétlen kötelezettsége az Európai Bíróság Brüsszeli Egyezményre vonatkozó értelmezésének követése, csak annak figyelembevétele, és adott esetben attól el is térhet, a nemzeti bíróság szabadon dönthet arról, hogy a Brüsszeli Egyezményre vonatkozó értelmezést kiterjeszti-e a nemzeti jogszabály alkalmazására is⁵⁷. Ha tehát az Európai Bíróság az adott ügyben előzetes döntést adna, az ellentétes volna feladatával, amely szerint döntései kötelezőek, és nem pusztán tanácsadó jellegűek. Ezért az Európai Bíróság megállapította, hogy nincs hatásköre a kérdés megválaszolására⁵⁸.

Bár az Európai Bíróság a Kleinwort Benson-ítéletben nem utalt korábbi döntéseire, a Dzodzi-elv jegyében született döntésektől való eltérést igazolhatják azok az elhatárolási szempontok, amelyek az 1995-ben született ítéletben a hatáskör hiányát megállapító döntés indokául szolgálnak. Ezen elhatárolási szempontok a következők. Egyrészt a brit jogszabály az Egyezményt csak modellnek, mintának tekintette, és nem teljes egészében, feltétel nélkül, és közvetlenül vette át annak rendelkezéseit. Másrészt a brit törvény részben eltért az Egyezmény szövegétől, sőt a rendelkezések egy részénél kifejezetten rendelkezett az eltérésről. Harmadrészt a törvény nem azt írta elő a nemzeti bíróságoknak, hogy a viták eldöntésénél az Európai Bíróság által adott értelmezéssel

⁵³ Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982

⁵⁴ Lásd az Európai Bíróság C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben 1995. március 28-án hozott ítélet 8. pontját.

⁵⁵ Lásd az Európai Bíróság C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben 1995. március 28-án hozott ítélet 9. pontját.

⁵⁶ Lásd az Európai Bíróság C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben 1995. március 28-án hozott ítélet 16. pontját.

⁵⁷ Lásd az Európai Bíróság C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben 1995. március 28-án hozott ítélet 17-22. pontjait.

⁵⁸ Lásd az Európai Bíróság C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben 1995. március 28-án hozott ítélet 23-25. pontjait.

feltétel nélkül alkalmazzák az Egyezményt, így az Európai Bíróság előzetes döntése nem lenne kötelező, ami az előzetes döntés funkciójával összeegyeztethetetlen⁵⁹. A szakirodalomban megjelent egyes nézetek ugyanakkor kétségeiket fejezték ki abban a tekintetben, hogy ezen elhatároló ismérvek kellően megalapozzák-e a Dzodzi-elvtől történő eltérést. Rámutattak, hogy a Brüsszeli Egyezmény és a brit törvény szövegének eltérésére való hivatkozás azért áll gyenge lábakon, mert a konkrét ügyben azonosak az Egyesült Királyság belső ügyeiben alkalmazandó és az Egyezményben szereplő szabályok. Ezen kívül a nemzeti bíróságok alkotmányos szabadságot élveznek, hogy figyelmen kívül hagyják az Európai Bíróság közösségi jogra vonatkozó értelmezését a nemzeti jog hatókörébe tartozó esetekben⁶⁰.

A Dzodzi-elv tehát a főtanácsnokok egységes elutasító álláspontja ellenére szilárdan tartja magát az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatában. Ebből a Szombathelyi Városi Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelme sorsára vonatkozóan már csak statisztikai alapon is azt a következtetést lehet leszűrni, hogy Tizzano főtanácsnok elutasítást javasoló indítványa ellenére, az Európai Bíróság nem állapítja majd meg hatáskörének hiányát. Ezt egyébként alátámasztja az az érv is, amelyen a Dzodzi-doktrina alapul: a közösségi jogrendszerben érdek fűződik ahhoz, hogy minden közösségi jogi rendelkezést, függetlenül alkalmazhatóságának feltételeitől, egységesen értelmezzenek, hiszen ezáltal kerülhetők el a jövőbeli eltérő interpretációk. Amennyiben ugyanis az Európai Bíróság részéről elutasító ítélet születik, bizonytalanná válhat a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó magyar gyakorlat. A magyar bíróságban joggal merülhet fel a kérdés, hogy másként kell-e megítélniük a csatlakozás előtt és azt követően kötött szerződéseket mégha a Ptk. szövege időközben fikarcnyit sem változott.

Álláspontunk szerint ezt a következtetést nem gyengíti a Kleinwort Benson ügyben hozott ítélet sem. Ott ugyanis az Európai Bíróság egyrészt azzal indokolta értelmezési hatáskörének hiányát, hogy a jogvitában alkalmazandó brit jogszabály semmilyen közvetlen és feltétlen utalást nem tartalmazott a közösségi jogra. A magyar Ptk. 209. §-a azonban egyértelműen a 93/13/EGK irányelvvel összeegyeztethető magyar szabályozás megteremtésére törekedett⁶¹ – mégha csekély sikerrel is.

Másrészt nem dönti meg a fenti következtetést az Európai Bíróság hatáskörének hiányát megalapozó az az indok sem, hogy a brit bíróságnak nem volt közvetlen és feltétlen kötelezettsége az Európai Bíróság Brüsszeli Egyezményre vonatkozó értelmezésének követése, csak annak figyelembevétele. Hiszen igaz ugyan, hogy a csatlakozást megelőzően, de az irányelv átültetése után a magyar bíróságnak sem volt kötelessége az Európai Bíróság értelmezésének az elfogadása, azonban éppen a Dzodzi-ítéletben említett indok, a közösségi jog jövőbeli egységes értelmezése

⁵⁹ Lásd: Blutman László: EU-jog a tárgyalóteremben. Az előzetes döntéshozatal. Budapest, 2003. 121. old.

⁶⁰ Weatherill, Stephen – Beaumont, Paul: EU-law. London, 1999. 318. old.

⁶¹ Lásd a Ptk. 209. §-t módosító 1997. évi CXLIX. törvény 11. § (5) bekezdését.

követeli meg azt, hogy az Európai Bíróság kötelező jellegű választ adjon a Szombathelyi Városi Bíróság kérdésére. A Kleinwort Benson ügyben szereplő jogszabály a jövőben is kizárólag a nemzeti jogalkotó hatáskörébe tartozó jogvitákra lesz alkalmazandó, a Ptk. 209. §-át azonban a jövőben kötött szerződésekre vonatkozóan mindenképpen a 93/13/EGK irányelvvel összhangban kell majd értelmezni.

A 93/13/EGK irányelv alkalmazhatósága feltételeinek hiánya

Tizzano a közösségi jog magyarországi időbeli hatályának megállapításánál erősebb, ám szintén az Európai Bíróság hatáskörének hiányát bizonyító érvnek tartja, hogy a szombathelyi végzésből nem tűnnek ki az irányelv alkalmazhatóságának feltételei. Tizzano véleményében megkérdőjelezte, hogy az ügy alperese, Varga János fogyasztónak minősül-e az irányelv értelmében. Kételyeit fejezte ki, hogy olyan építési vállalkozót, aki miután kereskedelmi irodák létrehozása és eladása céljából felújított egy ingatlant, ingatlanközvetítési szerződést köt egy társasággal, fogyasztónak minősül-e, azaz az irányelv megfogalmazásában: „olyan célból jár el, amely kívül esik saját szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén”⁶². Ebben a tekintetben a végzés valóban kétségekre ad alapot. A szombathelyi bíróság határozata pusztán annyit rögzít, hogy alperes és felesége a perbeli ingatlanon jogerős építési engedély alapján átalakítási munkálatokat végeztek, üzletekből és irodákból álló komplexumot kívántak kialakítani. Abban a tekintetben azonban már nem nyújt eligazítást, hogy az ingatlanközvetítési szerződésre az említett üzleti terv keretében került-e sor.

Úgy tűnik, Tizzano főtanácsnok a Szombathelyi Városi Bíróság végzése alapján azt sem tudta megállapítani, hogy a jogvitában szereplő szerződés egyedileg meg nem tárgyalt szerződési kikötéseket tartalmaz⁶³. Véleményében kifejtette, hogy az Európai Bíróságnak nem feladata, hogy megállapítsa: az előtte folyó eljárásban vitatott kikötés megfelel-e az irányelv hivatkozott rendelkezésében szereplő feltételeknek (egyedileg meg nem tárgyalt feltétel és jelentős egyenlőtlenség a szerződéses kötelezettségekben); ez a nemzeti bíróság feladata. Az Európai Bíróság szerepe arra korlátozódik, hogy a nemzeti bíróság számára az előtte folyó eljárás megoldásához szükséges értelmezési elemeket szolgáltatassa, míg a nemzeti bíróság feladata, hogy az Európai Bíróság által értelmezett jogszabályokat a konkrét esetre alkalmazza⁶⁴.

Tizzano főtanácsnok számára tehát a szombathelyi végzésből nem derült ki, hogy a kérdéses szerződés az irányelv terminológiájában egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek minősül. Vélhetően a végzés fordítása során vészett el ez az információ: a végzés „általános szerződési feltételeket tartalmazó blanketta” szerződésről beszél, azaz egyértelműen a magyar jog terminológiáját követi,

⁶² Lásd a 93/13/EGK irányelv 2. cikkének b) pontját

⁶³ Erre utal már Tizzano főtanácsnok indítványának 27. pontja is, amely „kialkudott megbízási díj”-at említ.

⁶⁴ Lásd a C-342/97. sz., Lloyd Schuhfabrik Meyer ügyben 1999. június 22-én hozott ítélet 11. pontját és a C-253/99. sz. Bacardi ügyben 2001. szeptember 27-én hozott ítélet 58. pontját.

amely a fordítás után feltehetően már nem azonosítható az irányelvben szereplő egyedileg meg nem tárgyalt feltétel fogalmával⁶⁵. Ezt a feltételezést erősíti, hogy a főtanácsnoki indítvány az eset tényállását leíró részében „általános feltételeken alapuló” szerződésről szól⁶⁶.

Érdemesnek tűnik Tizzano ezen érveléssel kapcsolatban felidézni a később részletesen ismertetett, Cofidis ügyben hozott, szintén a 93/13/EGK irányelvre vonatkozó előzetes döntésnek a kérelem megengedhetősége tárgyában született rendelkezéseit. Ebben az ítéletben az Európai Bíróság újból hivatkozott arra az állandó joggyakorlati tézisére, hogy az EK-szerződés 234. cikkében szereplő, a nemzeti bíróságok és az Európai Bíróság közötti együttműködés keretében kizárólag az ügyet eldönteni hivatott tagállami bíróság feladata annak megítélése, hogy az eset sajátosságaira tekintettel szükséges-e előzetes döntést kérnie, és hogy a feltett kérdések relevánsak-e a jogvita elbírálása szempontjából. Egy tagállami bíróság megkeresését csak abban az esetben lehet visszautasítani, ha nyilvánvalóan nincs összefüggés a közösségi jog ezen bíróság által kért értelmezése vagy érvényessége és az eredeti eljárás tárgya között⁶⁷.

Ezt a tételt a konkrét ügyre vonatkoztatva az Európai Bíróság megállapította, hogy a tényállásban szereplő feltételekre csak abban az esetben lehet az irányelv szabályait alkalmazni, ha azokra vonatkozóan teljesülnek az irányelv 3. cikkében foglalt kritériumok, azaz azokat nem tárgyalták meg egyedileg, és a jóhiszeműség és tisztesség követelményével ellentétesen a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit jelentősen és indokolatlanul a fogyasztó hátrányára állapítják meg. Bár az Európai Bíróság szerint az előzetes döntést kérő bíróság az utóbb említett témakörhöz kapcsolódóan nem nyilatkozott, nem zárható ki, hogy ezek a feltételek teljesültek⁶⁸. Mindezen körülmények alapján a Cofidis-ügyben az Európai Bíróság szerint nem volt nyilvánvaló, hogy nincs összefüggés a tagállami bíróság által feltett kérdés és az eset sajátosságai, illetve a jogvita tárgya között⁶⁹, ezért a luxemburgi testület nem utasította vissza a kérelmet.

A Cofidis ügyben tehát az előzetes döntést kérő tagállami bíróság kérelme nem tartalmazta maradéktalanul az irányelv alkalmazhatóságának (tárgyi és alanyi hatályának) megítéléséhez szükséges adatokat, az Európai Bíróság mégis adott előzetes döntést. Ezt azzal indokolta, hogy nem nyilvánvaló, hogy nincs összefüggés a tagállami bíróság által feltett kérdés és az eset sajátosságai illetve a jogvita tárgya között.

Ezt a számtalan európai bírósági ítéletben megjelenő dogmát a Szombathelyi Városi Bíróság

⁶⁵ Ezt a fogalmat használja a 93/13/EGK irányelv 3. cikk (1) bekezdése.

⁶⁶ Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 24. pontját.

⁶⁷ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 20. pontját

⁶⁸ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 23. pontját

⁶⁹ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 25. pontját

kérelmére vonatkoztatva – Tizzano főtanácsnok véleményével szemben – az a következtetés adódik, hogy önmagában az a körülmény, hogy az első magyar előzetes döntéshozatali kérelemből nem tűnnek ki maradéktalanul az irányelv alkalmazhatóságának feltételei, nem fogja az Európai Bíróságot akadályozni abban, hogy válaszoljon a magyar bíróság kérdésére.

Az előzetes döntés szükségességének kérdése

Végül a főtanácsnok arra hivatkozással javasolta az Európai Bíróság hatásköre hiányának a megállapítását, hogy a feltett kérdés nem szükséges (nem releváns) a nemzeti bíróság ítélete meghozatalához, az hipotetikus jellegű, a szombathelyi bíróság elsősorban tanácsadó véleményt kért⁷⁰. Tizzano szerint ha el is fogadjuk azt, hogy a közvetítői szerződés 5. pontja tisztességtelen feltételt tartalmaz, tehát nem köti Varga Jánost, az első kérdés továbbra is irreleváns marad. Ugyanis attól a pillanattól kezdve, hogy a jelen ügyben a feltétel érvénytelenségére kifogás útján hivatkoztak, amint ezt a magyar jog lehetővé teszi (Ptk. 236. § (3) bekezdés), az alapjogvita szempontjából semmi szükség nincs annak megállapítására, hogy a kikötés érvénytelensége a megtámadás eredménye-e, vagy egyébként akkor is bekövetkezett volna, ha a bíróság hivatalból ismerte volna el a kikötés érvénytelenségét⁷¹.

Ugyanezen szempontok alapján tűnt kétségesnek a főtanácsnok számára a második kérdésre adandó válasz relevanciája is. Miután ugyanis az Ynos Kft. a közvetítői díj iránti igényét a közvetítői szerződés 5. pontjára alapozta, a jogvita elbírálásakor azt kell megállapítani, hogy ez a kikötés tisztességtelen-e, azaz köti-e vagy sem a fogyasztót. Teljesen irreleváns azonban annak megállapítása, hogy a tisztességtelennek tartott feltétel érvénytelensége kiterjed-e a szerződés többi részére, és ha igen, mely esetben. Ugyanis, ha a szerződés 5. pontja érvénytelen, az Ynosnak – függetlenül attól, hogy az érvénytelenség csak erre a pontra vagy akár a szerződés többi részére is vonatkozik – nem lenne joga a kialakított díjhoz, amely éppen a szerződésnek e pontján alapult⁷².

Érdemes ehelyütt megjegyezni, hogy Kecskés László a szombathelyi végzést összességében pozitívan megítélő véleményében már jóval a főtanácsnoki vélemény közzététele előtt rámutatott a szombathelyi végzésben foglalt kérdések szükségességének, mint kritériumnak a problematikus voltára. Álláspontja szerint vélhetően a magyar bíró el tudta volna dönteni az ügyet a kérdéseknek az Európai Bírósághoz címzett felvetése nélkül is⁷³. Vékás Lajos szerint viszont a tárgyalta felterjesztés megfelel ennek a követelménynek, hiszen a magyar bíróság csak abban az esetben

⁷⁰ Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 38. és 63. pontjait.

⁷¹ Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 67. pontját.

⁷² Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 68-69. pontjait.

⁷³ Lásd: Kecskés László: A „két első” magyar előzetes döntéshozatal iránti kérelem az Európai Bírósághoz. In: Tanulmánykötet Erdősy Emil professzor 80. születésnapja tiszteletére. (szerkesztették: Balogh Ágnes és Hornyák Szabolcs). Pécs, 2005. 227. old.

ítélheti meg az előtte fekvő ügyet, ha tudja, hogy a 93/13/EGK irányelv 6. cikkének (1) bekezdése megengedi-e, hogy a tisztességtelen szerződéses kikötést csak eredményes megtámadás nyomán tekintsük érvénytelennek, vagy pedig semmisségi szankciót fűz a tisztességtelen kikötéshez⁷⁴.

Az előzetes határozat szükségességével kapcsolatban csak újra utalni szeretnénk az Európai Bíróság sokszor kimondott dogmájára, miszerint kizárólag az ügyet eldönteni hivatott tagállami bíróság feladata annak megítélése, hogy az eset sajátosságaira tekintettel szükséges-e előzetes döntést kérnie, és hogy a feltett kérdések relevánsak-e a jogvita elbírálása szempontjából. Egy tagállami bíróság megkeresését csak abban az esetben utasítja vissza az Európai Bíróság, ha nyilvánvalóan nincs összefüggés a közösségi jog ezen bíróság által kért értelmezése vagy érvényessége és az eredeti eljárás tárgya között. Álláspontunk szerint, még ha Tizzano erre a tárgykörre vonatkozó felvetései helyesnek is tűnnek, egyáltalán nem nyilvánvaló, hogy nincs összefüggés a közösségi jog kért értelmezése és az eredeti eljárás tárgya között. Az Európai Bíróság tehát álláspontunk szerint érdemi választ fog adni a Szombathelyi Városi Bíróság kérdésére.

A tisztességtelen szerződési feltételek érvénytelensége az irányelv tükrében: semmisség vagy megtámadhatóság?

Az Európai Bíróság korábban már két alkalommal értelmezte a 93/13/EGK irányelv 6. cikk (1) bekezdését, amely a tagállamok számára előírja, hogy a fogyasztókkal kötött szerződésekben a vállalkozás által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint ne jelentsenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve; és ha a szerződés a tisztességtelen kikötés kihagyásával is fennmaradhat, az továbbra is kösse a feleket.

Először a kérdés az Océano grupo Editorial néven elhíresült jogvitában merült fel, amelynek tárgya részletvételi szerződések teljesítése volt⁷⁵. Az ügy tényállása szerint a spanyolországi lakóhelyű magánszemélyek részletvételi szerződéseket kötöttek az Océano grupo Editorial SA valamint a Salvat Editores SA nevű cégekkel. A szerződések egy barcelonai bíróság kizárólagos illetékességének kikötését tartalmazták, holott egyik magánszemély szerződő fél sem volt barcelonai lakos, míg a két cég székhelye Barcelonában volt található.

⁷⁴ Lásd: Vékás Lajos: A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Bíróság előtt. In: Európai jog 2004. évi 6. szám. 9. old.

⁷⁵ Az Európai Bíróság C-240/98-C244/98 sz. az Océano grupo Editorial SA v Rocío Murciano Quintero (C-240/98), és Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98), José Luis Copano Badilo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98), és Emilio Viñas Feliu (C-244/98) egyesített ügyekben 2000. július 27-én hozott előzetes döntése. Az ítélet részletes összefoglalását lásd: Európai Bírósági ítéletek. 2004. évi 1. szám. 3-6. old. Az összefoglalót készítette: Nemessányi Zoltán.

A vevők a szerződésben megállapított esedékesség időpontjában nem fizették meg a részleteket, ezért az eladók sommás eljárást kezdeményeztek a szerződésben kikötött barcelonai bíróságnál, és azt kérték a bíróságtól, hogy az kötelezze alpereseket tartozásuk megfizetésére. A bíróság nem tett eleget felperesek kereseti kérelmének, mert kételye volt abban a tekintetben, hogy illetékes-e a jogvita elbírálására. Utalt arra, hogy a spanyol legfelsőbb bíróság, a Tribunal Supremo az olyan illetékességi kikötéseket, mint a jelen jogvitában szereplő kikötés, konzekvensen tisztességtelennek minősítette. A spanyol nemzeti bíróságok gyakorlata azonban ellentmondásos abban a kérdésben, hogy a fogyasztók védelmét érintő eljárásokban a tisztességtelen feltételeket hivatalból kell-e vizsgálni. Ezek alapján az alapügyben eljáró bíróság a következő kérdéssel fordult az Európai Bírósághoz: „A fogyasztók 93/13/EGK irányelvvel biztosított védelme lehetővé teszi-e a tagállami bíróság számára, hogy hivatalból vizsgálja egy szerződési kikötés tisztességtelen voltát, ha rendes bíróság előtti kereset helytállóságáról kell döntést hoznia?”⁷⁶

Az Európai Bíróság válaszában rámutatott, hogy az irányelv által bevezetett jogvédelmi rendszer abból indul ki, hogy a fogyasztó a vállalkozással szemben gyengébb tárgyalási pozícióban van, és kevesebb információval rendelkezik, ami azt eredményezi, hogy a vállalkozás által előre meghatározott feltételekbe beleegyeznek, anélkül, hogy azok tartalmára hatást gyakorolhatott volna. Az irányelv 6. cikkének célja nem lenne megvalósítható, ha a fogyasztónak magának kellene hivatkoznia egy szerződési kikötés tisztességtelen voltára. Alacsony perértékű ügyekben az ügyvédi költségek magasabbak lehetnek mint a perérték, ami visszatarthatja a fogyasztót attól, hogy védekezzen a tisztességtelen szerződési kikötések alkalmazásával szemben. Az Európai Bíróság felhívta a figyelmet arra is, hogy bár több tagállam eljárásjoga biztosítja a fogyasztó számára a lehetőséget, hogy önmagát képviselje az eljárásban, fennáll annak a veszélye, hogy a fogyasztó egyszerűen a vonatkozó ismeretek hiánya miatt nem hivatkozik a szerződési kikötés tisztességtelenségére. Ennek következtében a fogyasztó hatékony védelme csak akkor valósítható meg, ha a nemzeti bíróságnak joga van hivatalból vizsgálnia az ilyen szerződési feltételeket⁷⁷.

Ezen kívül az Európai Bíróság rámutatott arra is, hogy az irányelv által bevezetett védelmi rendszer abból indul ki, hogy a fogyasztó és a vállalkozás közötti egyenlőtlenséget csak a szerződő felektől független harmadik oldalról történő beavatkozás szüntetheti meg. Ezért rendelkezik úgy az irányelv 7. cikkének (1) bekezdése, hogy a tagállamok kötelesek gondoskodni arról, hogy a tisztességtelen kikötések alkalmazása megfelelő és hatékony eszközök révén megszűnjön⁷⁸. Az Európai Bíróság szerint továbbá emellett szól az is, hogy az irányelv 7. cikkének (2) bekezdése szerint ezen eszközök közé tartozik a fogyasztóvédelmi érdekképviselők azon jogosultsága, hogy bírósághoz

⁷⁶ Lásd az Európai Bíróság C-240/98-C244/98 sz. az Océano grupo Editorial (...) egyesített ügyekben hozott előzetes döntésének 15-19. pontjait.

⁷⁷ Lásd az Európai Bíróság C-240/98-C244/98 sz. az Océano grupo Editorial (...) egyesített ügyekben hozott előzetes döntésének 15-19. pontjait.

⁷⁸ Lásd a C-240/98-C244/98 Océano grupo Editorial SA v Rocío Murciano (...) ügyben Saggio főtanácsnok által adott vélemény 24. pontját

fordulhatnak annak megállapítását kérve, hogy egy bizonyos általános használatra szánt szerződési feltétel tisztességtelennek minősül, és adott esetben alkalmazásának megtiltását is igényelhetik, mégha a kikötés konkrét szerződésben nem is szerepel⁷⁹.

Az Európai Bíróság szerint⁸⁰ egy olyan rendszerben, amely megelőző intézkedésként a fogyasztók érdekeit sértő tisztességtelen szerződési kikötések alkalmazásának megakadályozása érdekében lehetővé teszi közérdekű kereset indítását, nehezen elképzelhető, hogy a tisztességtelen klauzuláról döntő bíróság a feltételt csak azért nem zárhatja ki, mert a fogyasztó nem hivatkozott annak tisztességtelen voltára. A tisztességtelen szerződési kikötések hivatalból történő vizsgálata éppen alkalmas eszköz lehet az irányelv 6. cikkében szereplő cél, azaz annak megakadályozására, hogy a fogyasztó kötve legyen egy tisztességtelen feltételhez, illetve a 7. cikk céljának megvalósítására, miután az ilyen vizsgálatnak megfelelő elrettentő hatása van, ezért hozzájárulhat ahhoz, hogy a tisztességtelen feltételek alkalmazása megszűnjön⁸¹. Mindezek alapján az Európai Bíróság kimondta: az irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem megköveteli, hogy a nemzeti bíróság hivatalból vizsgálhassa, hogy az előtte folyamatban lévő eljárásban szereplő szerződési feltétel tisztességtelennek minősül, amennyiben a nemzeti bíróságnál benyújtott keresetről kell döntést hoznia⁸².

Az Európai Bíróság a 93/13/EGK irányelv rendelkezéseit értelmezte a Cofidis SA francia társaság és Jean-Luis Fredout közötti jogvitában is, amelynek tárgya a felek közötti hitelszerződésből fakadó követelés volt⁸³. Az alapjogvita tényállása szerint a Cofidis SA társaság egy 1998. február 26-án létrejött szerződés alapján hitelt nyújtott Fredout úrnak. Az esedékes fizetési kötelezettségének utóbbi nem tett eleget, ennek érvényesítésére a Cofidis SA keresetet nyújtott be francia bíróság⁸⁴ előtt⁸⁵.

A hitel-ajánlat egy mindkét oldalán nyomtatott lapon szerepelt, amelynek az előoldalán nagybetűkkel szedve a Demande Gratuite de Réserve d'Argent (ingyenes hiteligenylés) felirat volt olvasható, miközben a megállapodott kamatlábra és a szerződés nemteljesítésének következményeire való utalás kisbetűkkel a hátoldalon volt található. A ügyben eljáró francia bíróság ebből arra a következtetésre jutott, hogy a pénzügyi feltételek alig olvashatóak voltak, és ez

⁷⁹ Lásd az Európai Bíróság C-240/98-C244/98 sz. az Océano grupo Editorial (...) egyesített ügyekben hozott előzetes döntésének 25-27. pontjait.

⁸⁰ Az Európai Bíróság ezen érv tekintetében a francia kormány álláspontját tette magáévá.

⁸¹ Lásd az Európai Bíróság C-240/98-C244/98 sz. az Océano grupo Editorial (...) egyesített ügyekben hozott előzetes döntésének 28. pontját.

⁸² Lásd az Európai Bíróság C-240/98-C244/98 sz. az Océano grupo Editorial (...) egyesített ügyekben hozott előzetes döntésének 29. pontját.

⁸³ Az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntése. Az ítélet részletes összefoglalását lásd: Európai Bírósági ítéletek. 2004. évi 2. szám. 5-9. old. Az összefoglalót készítette: Nemessányi Zoltán.

⁸⁴ Tribunal d'instance Vienne

⁸⁵ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 12. pontját

a körülmény, valamint az, hogy az „ingyenes” jelző rendkívül feltűnően szerepelt, alkalmas a fogyasztó megtévesztésére, ezért az tisztességtelennek minősül⁸⁶.

Miután azonban az eredeti eljárásban fogyasztói hitelszerződésről volt szó, a francia bíróságnak alkalmaznia kellett a fogyasztóvédelmi törvény L.311-37 cikkében szereplő két éves jogvesztő határidőre vonatkozó speciális szabályt is, amely nem teszi lehetővé a bíróság számára, hogy a tisztességtelennek minősített szerződési feltételek semmisségét megállapítsa⁸⁷.

A francia bíróság kérdése ezért az volt, hogy az irányelvvel összhangban áll-e az a nemzeti szabály, mely nem teszi lehetővé a nemzeti bíróság részére, hogy a gazdálkodó szervezet által a vele szerződő fogyasztó ellen indított perben, akár a fogyasztó kérelmére, akár hivatalból semmisnek nyilvánítson egy tisztességtelen szerződési feltételt, amennyiben a szerződés megkötésétől két év eltelt⁸⁸.

Az Európai Bíróság utalt az Oceano Grupo Editorial ügyben hozott ítéletére, amelyben leszögezte, a tisztességtelen szerződési kikötések hivatalból történő vizsgálata alkalmas eszköz lehet az irányelv 6. cikkében szereplő cél elérésére, azaz annak megakadályozására, hogy a fogyasztó kötve legyen egy tisztességtelen feltételhez, illetve a 7. cikk céljának megvalósítására, miután az ilyen vizsgálatnak megfelelő elrettentő hatása van, ezért hozzájárulhat ahhoz, hogy a tisztességtelen feltételek alkalmazása megszűnjön. Az Európai Bíróság tehát korábbi ítéletében szükségesnek tartotta a nemzeti bíróság ezen jogosultságát annak érdekében, hogy a fogyasztó hatékony védelme megvalósuljon különösen arra a nem alábecsülendő veszélyre tekintettel, hogy a fogyasztó jogait nem is ismeri, vagy nehézségek árán tudja érvényesíteni⁸⁹.

Az irányelv által a fogyasztók számára biztosított védelem tehát kiterjed mindazokra az esetekre, amelyekben a fogyasztó, akivel a gazdálkodó szervezet tisztességtelen feltételt tartalmazó szerződést kötött, nem hivatkozik a feltétel tisztességtelen voltára, vagy azért, mert jogait nem ismeri, vagy azért mert a bíróság előtti eljárás költségei visszariasztják jogai érvényesítésétől. Ezért az Európai Bíróság szerint a gazdálkodó szervezetek által fogyasztók ellen indított, a tisztességtelen feltétel kikényszerítésére vonatkozó eljárásokban az irányelv 6. és 7. cikkével célzott védelem hatékonyságát korlátozhatja a bíróság azon jogosultságának időbeli korlátozása, hogy az ilyen feltételeket hivatalból vagy a fogyasztó kifogása alapján figyelmen kívül hagyhatja. A gazdálkodó szervezetnek ugyanis ebben az esetben – annak érdekében hogy megfossza a fogyasztót ettől a védelemtől – csak meg kellene várnia a nemzeti törvényhozó által megszabott határidő lejártát és

⁸⁶ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 13. pontját

⁸⁷ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 14. pontját

⁸⁸ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 15. pontját

⁸⁹ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 32. pontját

keresetét ezt követően benyújtania a szerződésben továbbra is használt tisztességtelen feltétel kikényszerítése végett⁹⁰.

Ezért az Európai Bíróság szerint az az eljárási szabály, amely egy bizonyos jogvesztő határidő lejárta után megakadályozza a nemzeti bíróságot, hogy hivatalból vagy a fogyasztó kifogása alapján megállapítsa egy olyan feltétel tisztességtelen voltát, amelynek kikényszerítése érdekében a gazdálkodó szervezet keresetet nyújtott be, alkalmas arra, hogy olyan eljárásokban, amelyekben a fogyasztó az alperes, aránytalanul megnehezítse az irányelv által a fogyasztó számára biztosított védelem érvényesülését⁹¹.

Mindezek alapján az Európai Bíróság az előzetes döntést kérő bíróság kérdésére azt válaszolta, hogy az irányelv által a fogyasztónak biztosított védelemmel ellentétes az a nemzeti rendelkezés, amely a tagállami bíróságnak – az előtte gazdálkodó szervezet által a vele szerződő fogyasztóval szemben megindított eljárásban – nem teszi lehetővé, hogy a jogvesztő határidő lejárta után hivatalból vagy a fogyasztó által emelt kifogásra tekintettel megállapítsa a felek szerződésében szereplő feltétel tisztességtelen voltát⁹².

Amint arra már utaltunk, a 93/13/EGK irányelvnek a magyar jogba történő átültetését már több hazai jogirodalmi munka is kritizálta – még az ismertetett európai bírósági ítéletek megszületése előtt⁹³. Az idézett luxemburgi ítéletekből az tűnik ki, hogy a bírálatok minden tekintetben jogosak voltak. Vékás az Oceano Grupo Editorial ügyben hozott ítélethez kapcsolódva állapította meg, hogy miután a közösségi norma által a fogyasztónak biztosított védelem csak úgy érhető el, ha a nemzeti bíróság hivatalból vizsgálhatja, hogy az illető szerződési feltétel tisztességtelen-e vagy sem, ez a követelmény a magyar polgári jog terminológiájával kifejezve semmisségi szankció előírását jelenti. Hiszen a semmisség bíróság általi, hivatalból történő megállapításához – a Ptk. 234. §-ának (1) bekezdése szerint – külön eljárásra nincs szükség⁹⁴. A Cofidis-ítélethez fűzött kommentárjában pedig Vékás arra mutatott rá, hogy a Ptk. 209. §-ának (1) bekezdése már csak azért sem elégíti ki az irányelv 6. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály követelményét, mert a Ptk. 236. §-a a szerződéses kikötés tisztességtelenségének megállapítását – a megtámadás jogi eszközének alkalmazásával –

⁹⁰ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 33-35. pontjait

⁹¹ Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 36. pontját

⁹² Lásd: az Európai Bíróság C-473/00 sz. a Cofidis SA v Jean-Louis Fredout ügyben 2002. november 21-én hozott előzetes döntésének 38. pontját

⁹³ Lásd például: Vékás Lajos: Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog. In: Európai közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban. (szerkesztette: Vékás Lajos). Budapest, 2001. 47. old.

⁹⁴ Lásd: Vékás Lajos: A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Közösségek Bírósága előtt. In: Európai jog 2004. évi 6. szám. 10. old.

határidőhöz (igaz: elévülési és nem jogvesztő határidőhöz) köti⁹⁵.

A Ptk. 209. §-ával kapcsolatos kritikai megjegyzéseket csak tovább erősítette Tizzano főtanácsnok véleménye, aki – mégha csak szőrmentén is – de foglalkozott a szombathelyi bíróság érdemi kérdéseivel. Az idézett ítéletek fényében egyértelműnek tűnt számára, hogy az irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével összeegyeztethetetlen az olyan nemzeti jogszabály, amely szerint valamely tisztességtelen feltételt akkor lehet a fogyasztóra nézve érvénytelennek minősíteni, ha a fogyasztó azt kifejezetten megtámadta⁹⁶.

Tizzano ugyanakkor kiterjesztette a vizsgálatot a Ptk. részleges érvénytelenséget kimondó szabályára is. A nemzeti bíróság második kérdését, amellyel lényegében azt kérdezte, hogy az Irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével ellentétes-e az olyan nemzeti jogszabály, mint az a magyar rendelkezés, amely előírja, hogy valamely tisztességtelen feltétel jelenléte esetében a szerződés többi része csak akkor marad érvényes, ha a felek azt az említett kikötés nélkül is megkötötték volna, Tizzano igenlően javasolta megválaszolni⁹⁷.

Tizzano a vizsgált normát úgy értelmezte, hogy aszerint valamely tisztességtelen feltétel szerződésben való jelenlétének természetes következménye kizárólag a feltétel érvénytelensége és a szerződés többi részének érvényessége, amely a fogyasztó kárára fennálló egyenlőtlenség kiküszöbölése után továbbra is köti a feleket. Ettől az általános szabálytól csak akkor lehet eltérni, ha maga a szerződés objektív módon nem áll meg a tisztességtelen feltétel nélkül, akkor viszont nem, ha utólagos értékelés alapján derül ki, hogy az egyik fél (valószínűleg az ezt kidolgozó eladó vagy szolgáltató) nem kötötte volna meg a szerződést e feltétel nélkül⁹⁸.

Álláspontja szerint ezt az értelmezést a vizsgált rendelkezés, nagyobb általánosságban pedig az irányelv célja is megerősíti. Az irányelv célja inkább az, hogy kiegyenlítse a fogyasztó szerződés szerinti pozícióját, megakadályozva, hogy a fogyasztóra nézve a „tisztességtelen feltételek kötelezettséget jelentsenek”, mintsem a felek szerződéses önállóságának megőrzése, legkevésbé pedig az eladó vagy szolgáltató szerződéses önállóságának megőrzése, akinek, ezzel ellentétben, érdeke fűződhet ahhoz, hogy megszabaduljon egy olyan szerződés kötelezettségeitől, amely, ha kiegyenlítődik, kevésbé előnyös lehet számára⁹⁹.

Annak ellenére tehát, hogy Tizzano főtanácsnok indítványa az Európai Bíróság hatáskörének

⁹⁵ Lásd: Vékás Lajos: A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Közösségek Bírósága előtt. In: Európai jog 2004. évi 6. szám. 10. old.

⁹⁶ Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 75. pontját.

⁹⁷ Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 76-77. pontjait.

⁹⁸ Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 79. pontját.

⁹⁹ Lásd Tizzano főtanácsnok indítványának 80. pontját.

hiányát állítja, a részleges érvénytelenség Ptk-ban található szabálya és az irányelv összeegyeztethetőségének kérdésben eredeti gondolatokat tartalmaz. Ennyiben tehát a főtanácsnoki indítvány még akkor is érveket szolgáltat a Ptk. tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó szabályanyagának az újragondolásához, ha az Európai Bíróság valóban elutasítja a Szombathelyi Városi Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmét. Jelen tanulmány szerzői ugyanakkor remélik, hogy a fent kifejtett érvek alapján az Európai Bíróság érdemi választ fog adni a szombathelyi kérdésekre.

jogi hírek

interjúk

publikációk

vitafórum

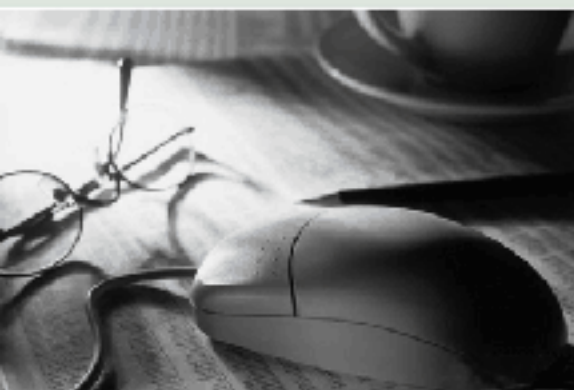
szaknévsor

jogi szakkönyv-katalógus

jogi állásbörze

szakmai rendezvények

heti hírlevél

országos ügyvédi szaknévsor

magyar, angol és német nyelven

ügyfél keres ügyvédet szolgáltatás